

OLVASÓNAPLÓ

A PÁRT MARX KORÁTÓL MAIG

DR. FAUD MUHIĆ: *Teorija i praksa partije proletarijata*. Szabadkai Munkásegyletem, 1974.

Alig egy év alatt már a hetedik könyvet jelentette meg a Szabadkai Munkásegyletem »*Önigazgatás elméletben és gyakorlatban*« c. kiadványsorozatában, s elmondhatjuk, hogy ez a legújabb könyv is értékes hozzájárulás a marxista irodalom terjesztéséhez és népszerűsítéséhez. Dr. Faud Muhić, a szarajevói egyetem tanára *A proletariátus pártjának elmélete és gyakorlata* c. viszonylag rövid terjedelmű tanulmányában világos és lényegre törő áttekintést nyújt a pártelmélet fejlődéséről Marx korától egészen maig. Különösen értékesnek találok a szerzőnek azt a törekvését, hogy a proletariátus pártjára vonatkozó elméleti elképzeléseket összeveti a gyakorlattal, s kritikai hozzáállással elveti mindazokat a következtelenségeket, amelyek a kommunista pártok gyakorlatában fölvetődtek ugyan, de a marxista forráselmélettől való letérést jelentették.

A pártelmélet és gyakorlat fejlődésének vizsgálatában és elemzésében a szerző következetesen alkalmazza a filozófiai-történelmi módszereket, felvázolja az elmélet keletkezését és fejlődését, összeveti az eszméket a gyakorlattal, és — szinte azt mondhatnánk — marxista pontossággal vázolja fel az egyes korszakokat a kommunista pártok életében. Ezzel szemben a gazdasági mozgásokat és viszonyokat nem kutatja a különböző időszakokban, és így a proletariátus pártjának magatartását illetően keveset tudunk meg a tényleges mozgatóerőkről. Különösen így van ez a JKP, il-

letve a JKSZ esetében, amelynek magatartása mindig szoros összefüggésben állott a meglévő termelési viszonyokkal. Habár a háború utáni évek bemutatása keretében helyenként a termelési viszonyok elemzésébe is belebocsátkozott, könyve mindenképpen tartalmasabb és értékesebb lenne, ha a társadalmi létnek ezt a dimenzióját is teljesebben megvilágította volna.

Megállapítása szerint a proletariátus pártja szervezetileg a demokratikus centralizmus alapelvére épül, és jellegzetes példákkal szemlélteti, hová vezet, mennyire képtelenség »nagy történelmi értelmében« a párt forradalmi szerepének betöltése a demokratikus centralizmus »megkerülésével«, ami minden esetben egyet jelent a forradalmi feladatok elárulásával a forradalom mindenkori pártja részéről. Áttekintést nyújt az anarchisták éles és heves bírálatairól is, arról a kritikáról, ami a marxi pártelmélet ellen irányul, és épp ebből a támadásból kiindulva tömören és velősen megfogalmazza az anarchista mozgalom melléfogását Marxnak a munkásosztály forradalmi pártjára vonatkozó elképzeléseivel kapcsolatban. Ennek a bírálatnak Bakunyintól kezdve mindmáig egyetlen célja van: leértékelni Marx tanainak forradalmi jellegét — visszaélve azokkal az »iránytévésztekkel, amelyek a szocializmus fölépítésében a XX. század folyamán valóban előfordultak«, s nem válogatva a politikai eszközökben és a szövetségesegekben. A JKSZ elméletétől és gyakorlatától idegen eszmék megjelenésének ugyan-

csak az volt a céljuk, hogy a demokratikus centralizmust bürokratikus és más hasonló koncepciókkal helyettesítsék, és hogy feltartóztatassák történelmi küldetésében a proletariátus pártját.

Megkapónak találok a könyvben, hogy a szerző kitűnő érzékkel mutat rá a lényegre érintő jelentős folyamatokra, s hogy a *Marx elmélete a proletariátus pártjáról* c. fejezetben felsorolja mindazokat a legfontosabb elemeket, amelyeket Marx Hegel tanáiból vett át. A történelmi tények és a filozófiai-szociológiai elemzett jelenségek ebből a fejezetből arra készítetnek bennünket, hogy belássuk: Marx zseniális előrelátással szorgalmazta, hogy a proletariátus pártját »a széles demokrácia alapjaira kell építeni a proletármozgalom keretein belül«. Rámutat a szerző Lenin és Roza Luxemburg nézetkülönbségének legfőbb okaira is, majd felidéri az ezt követő eseményeket a kommunista mozgalomban. A »forradalmi élcsoport« koncepciója a teljes marxista életmű eredménye, hiszen ő nem foglalkozott különállóan ezzel a kérdéssel. A könyvnek azt a részét is jelentősnek tartom, amelyben a szerző Lenin konkrét szervezeti megoldásait összefüggésbe hozza Lukács filozófiai munkásságával.

Magvas, szigorú elemzést ad a JKSZ életének 1952—1972-es időszakáról is, s arra a megállapításra utal bennünket, hogy a különféle jelenségek gyökereit a proletárpárt koncepciójának állandó bírálatában, e bírálatok láncolatában kell keresnünk, s arról is meggyőző bennünket, hogy Marx és Lenin pártkoncepciója nem évvált el, hanem minden azon múlik, hogy miképpen alkalmazzák a gyakorlatban. Marx és Lenin tanainak nyíltsága egyúttal állandó bizonytalanságot is jelent, mert lehetőséget ad arra, hogy elméletüket különféle módon tolmácsolják és valósítsák meg a gyakorlatban. Ezért igen nagy jelentőségű a könyvnek az a megállapítása, hogy a JKSZ bizonyos körei az 1952—1972-es időszakban olyan álláspontokra helyezkedtek, miszerint Lenin pártelméletét nem alkalmazhatjuk a mi adottságaink között, mert az az oroszországi forradalmat megelőző és az akkori forradalmi körülményekhez fogalmazódott meg. Ezek a törekvések a JKSZ magatartásában is kiütköztek, bizonyos

mértékben a demokratikus centralizmust is mással cserélték fel, utat nyitva a pártidegen eszmék és politikai állásponatok szervezett előretörésének. Ennek következtében a párt befolyása felaprózódott, nehézkessé vált a JKSZ új társadalmi szerepének kibontakoztatása, míg a többi szubjektív tényező »nem volt képes olyan összetartó erővé válni, amely feloldhatta volna az egyéni, az általános és a közös érdekek ellentmondásosságait«.

A sztálinizmus időszakának és azoknak az összeütközéseknek a megvilágításával, amelyekkel a JKP, illetve a JKSZ szemben találta magát, a szerző, hogy úgy mondjuk, legjobb részleteit adja könyvének *A forradalom és a sztálinizmus között — 1937—1948.* című fejezettel kezdődően. Pontos és részletes fölmérést kapunk itt a párton belüli viszonyokról, mindegyikről a demokratikus centralizmus tiszteletben tartásának és megvalósulásának visszfényében. Végezetül, hogy következetes maradjon könyvének alapeszméjéhez, a szerző felsorolja a demokratikus centralizmus legfőbb formáit és jellegzetességeit, majd megállapítja, hogy az öngazgató szocialista társadalom fölépítésére a marxizmus—leninizmus szellemében a forradalom jelenlegi szakaszában csak úgy van lehetőség, ha a proletariátus pártjának megvan a maga forradalmi jellege és tevékenysége.

Nem kétséges, hogy a könyv kedvező fogadtatásra talál az olvasók körében, hiszen jelentősen hozzájárul a pártelmélet tisztázásához, és értékes segítséget nyújt a kommunistáknak a proletárpárt marxista és leninista koncepciójának megértésében, s mindannak áttekintésében és értékelésében, ami a JKSZ sorain belül az utóbbi húsz év alatt végbement.

A könyv által felkínált módszerek alapján az olvasók maguk is fölbecsülhetik a társadalomban és külön a JKSZ szervezeteiben lejárolt folyamatokat, márpedig a folyamatok felismerése és azonosítása elősegítheti helyes viszonyulásunkat a gyakorlathoz. Marx és Lenin pártkoncepciója tehát a forradalmi fejlődés jelenlegi szakaszában is nagy jelentőségű, s gyakorlati életre keltésük a forradalmi irányvétel helyességét, a munkásosztály és élcsoport, a párt társadalmi szerepének következtetességét szavatolja.

BOŠKO KOVAČEVIĆ